

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АПК

У статті досліджено тенденції та особливості забезпечення економічної безпеки підприємств АПК. Визначено їх першорядні завдання з метою підвищення економічної ефективності виробництва та забезпечення економічного зростання. Обґрунтовано напрями виробничої та реалізаційної діяльності, що дадуть змогу забезпечити економічну безпеку в умовах вітчизняного ринку.

Ключові слова: економічна безпека, ризики, підприємства АПК, стратегічний стан, ринок.

I. Вступ

Незаплановані деформації в процесі функціонування та розвитку будь-якої з підсистем призводять до втрати економічної безпеки всією системою. Особливо небажаною є втрата стійкості функціонування і, тим більше, розвитку підприємствами агропромислового комплексу. Практика засвідчує, що вони не можуть впливати на ті фактори, які стосуються макроекономіки. У цих умовах основні джерела забезпечення економічної безпеки лежать у сфері мікроекономіки, тобто всередині самих підприємств. Саме тому важливо вміти своєчасно й достовірно діагностувати ознаки можливого нестійкого стану та визначити шляхи забезпечення економічного розвитку і стабільності підприємств АПК.

Останнім часом багато вітчизняних і зарубіжних учених досліджують різні аспекти концепції економічної безпеки підприємств. Проблемі забезпечення макроекономічної рівноваги, стійкого економічного зростання та економічної безпеки підприємств приділено значну увагу в працях А. Алабугіна, Л. Баластрика, Б. Букринського, В. Гейця, С. Гливенка, Т. Діллєка, Л. Мельника, І. Недіна, Є. Сухіна, І. Рейфа, А. Урсула, О. Федоніна, Б. Харічкова та інших економістів. При цьому дослідження економічної безпеки особливо актуальне для підприємств аграрного сектору економіки. У сучасних умовах діяльність в АПК є достатньо ризикованим видом підприємництва, інвестиції в аграрний сектор (особливо в тваринництво) мають тривалий термін окупності й невисоку норму прибутку. Тому будь-які реальні підходи до зниження ризиків господарювання підприємств АПК заслуговують на відповідну увагу.

II. Постановка завдання

Мета статті полягає в дослідженні тенденцій та особливостей забезпечення економічної безпеки підприємств АПК, обґрунтуванні спрямувань їх виробничої та реалізаційної діяльності, які забезпечують економічну безпеку в умовах вітчизняного ринку.

III. Результати

Економічну безпеку залежно від масштабів об'єкта дослідження можна розглядати на національному, регіональному, галузевому рівнях або на рівні окремого підприємства. Усі ці рівні певним чином взаємозв'язані. Економічна безпека підприємства є комплексним поняттям. Тому при дослідженні рівня і чинників економічної безпеки потрібно враховувати як внутрішньогосподарське становище підприємства, так і вплив зовнішнього середовища. Забезпечення економічної безпеки повинно визначатися за рівнем поліпшення або погіршення ключових економічних показників діяльності підприємства протягом певного періоду його функціонування [4].

Економічна безпека як процес передбачає пошук економічно безпечних напрямів розвитку підприємства в усіх сферах його діяльності (виробничій, комерційній та фінансовій). Ключову роль у пошуку таких шляхів має відігравати поточне та середньострокове планування діяльності підприємства, яке здійснюється на підставі системи моніторингу внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, що ефективно функціонує.

З іншого боку, економічна безпека підприємства характеризує стан корпоративних ресурсів і можливостей, при якому гарантоване найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування та пристосування до внутрішніх і зовнішніх негативних дій.

Основною проблемою сільського господарства є неефективне виробництво. Першорядним завданням аграрного сектору на першому етапі (до 2015 р.) є підвищення економічної ефективності виробництва, забезпечення економічного зростання. Для цього необхідно:

- усеосяжне сприяння розвитку наукових досліджень за пріоритетними напрямками й істотне посилення роботи з їх використання у виробництві;
- розвиток конкурентних переваг АПК, що базуються, перш за все, на використанні природно-кліматичних чинників (молочне і м'ясне скотарство, льонарство, картоплярство тощо);
- зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства, його технічна модернізація і перехід на цій основі на сучасні високопродуктивні, ресурсозбережні технології;
- ефективне використання виробничого потенціалу й ресурсів;
- концентрація ресурсів і засобів на пріоритетних напрямках і високоокупних видах виробництва;
- значне зростання врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин;
- удосконалення цінової політики, усунення цінового диспаритету;
- трансформація неефективних підприємств АПК у нові ринкові структури;
- створення умов, у яких можуть ефективно працювати як колективні підприємства, так і індивідуальний сектор;
- реалізація цільових програм підтримки сільського господарства за рахунок держбюджету;
- стимулювання експорту продукції.

У подальшій перспективі розвиток аграрних відносин буде орієнтований на велике й середнє товарне виробництво в поєднанні з дрібним приватним господарством [2]. Зростання питомої ваги фермерських господарств у загальному землекористуванні прогнозується до 10% за рахунок розширення земельних угідь через оренду земельних часток тих власників, які не бажають займатися підприємницькою діяльністю.

Пріоритетним напрямом інституційних перетворень в АПК, покликаним подолати

існуючу роз'єднаність товаровиробників і об'єднати їх економічні інтереси, повинен стати розвиток кооперації й інтеграції на базі підприємств з виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, створення продуктивних спеціалізованих і багатогалузевих агропромислових формувань у вигляді аграрно-промислових груп, холдингів, асоціацій, до складу яких можуть входити і фінансові структури, які в деяких випадках можуть створюватися самими учасниками. Ці організації повинні стати стрижнем організаційної структури АПК й охопити більшість фермерських господарств [5].

Важливим напрямом розвитку сільського господарства може стати інтенсифікація виробництва на основі модернізації виробничо-технічної бази й упровадження досягнень науково-технічного прогресу. Необхідно забезпечити перехід на нові технології, здатні понизити виробничі навантаження на природне середовище. Системно-комплексне переоснащення галузі високопродуктивними машинами й агрегатами нового покоління забезпечить значне зростання продуктивності праці та економію матеріальних ресурсів, що сприятиме збереженню біологічної рівноваги [7].

Також мають передбачатися нові підходи до соціального розвитку села [1]. У стратегічному плані село повинно розглядатися не тільки як агропромислова сфера, а і як соціально-територіальна підсистема, що виконує широкий спектр народногосподарських функцій (демографічних, культурних, рекреаційних, природоохоронних тощо) [3].

Великий вплив на стан економічної безпеки підприємства справляють суб'єкти, з якими воно вступає у взаємодію в процесі своєї діяльності. Такими суб'єктами можуть бути постачальники ресурсів, постачальники послуг, фінансові установи, замовники і покупці продукції, органи державного управління.

Розгляд економічної безпеки підприємства як мети його діяльності належить до ключових стратегічних цілей функціонування господарюючого суб'єкта. Для забезпечення стратегічного стану економічної безпеки керівництво підприємства має вирішувати відповідні завдання (рис. 1).

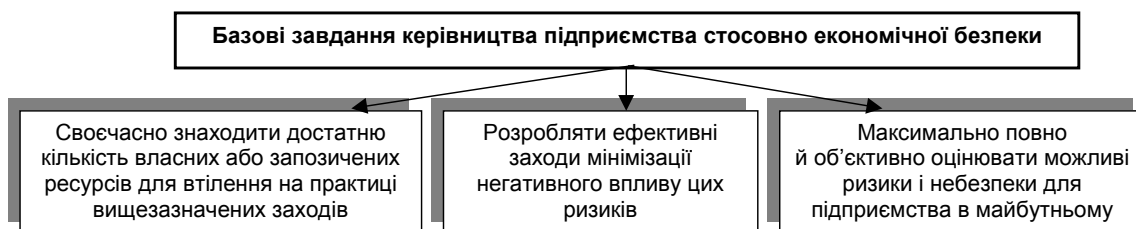

Рис. 1. Завдання, які потрібно вирішувати першочергово з метою забезпечення економічної безпеки підприємств АПК

Вирішення цієї проблеми дасть змогу досягти певного рівня економічної безпеки підприємств АПК і зайняти вигідну нішу на ринку. Підвищення рівня економічної безпеки в досліджуваних підприємствах можна досягти за рахунок замкнутого циклу виробництва продукції [6]. При цьому інтеграція виробництва дає їм можливість здобути ряд таких переваг:

- залучення досвідчених фахівців (у галузі менеджменту);
- ефективне використання ресурсного потенціалу, широкозахватних агрегатів, що виявляється у сфері фінансування (пільгові кредити й дотації, залучення приватних інвестицій у сфері виробництва тощо);
- велика маневреність власного капіталу, раціоналізація використання ресурсного потенціалу, інтенсифікація і диверсифікація виробництва;
- можливість формування великих за обсягом партій, вихід на експорт (у галузі систем збуту).

Головна мета забезпечення економічної безпеки підприємств АПК полягає у створенні конкурентоспроможної високотехнологічної продукції на основі впровадження сучасних ресурсосбережних і екологічно без-

печних технологій. Для переходу до стійкого розвитку в аграрно-промисловому комплексі передбачено ефективне використання всіх видів ресурсів на основі застосування екологічно чистих технологій.

Пріоритетний розвиток передбачає випуск наукоємних, експортоорієнтованих та імпортозаміщувальних видів продукції, а також споживчих товарів і продукції, що виготовляється на основі власних сировинних ресурсів. На період до 2020 р. поставлено завдання переходу до ефективного функціонування агропромислового комплексу з урахуванням забезпечення економічної безпеки підприємств АПК. Цільові орієнтири цього етапу зорієнтовані на систематичне нарощування:

- обсягу продажів;
- випуску продукції, що відповідає світовим стандартам;
- забезпечення рівня рентабельності не нижче ніж 20% в АПК та по промисловості в цілому.

Спрямування виробничої та реалізаційної діяльності, що забезпечують економічну безпеку підприємств АПК з урахуванням цих орієнтирів, наведено на рис. 2.

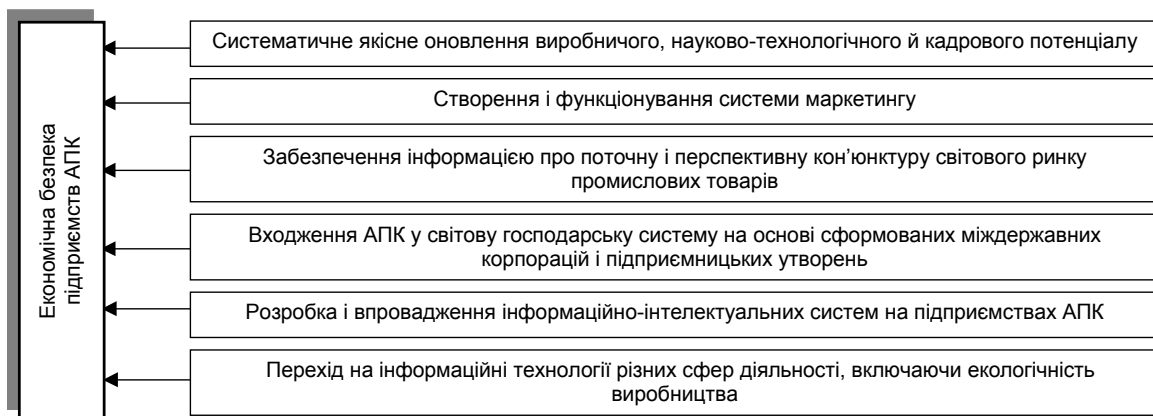

Рис. 2. Спрямування діяльності підприємств АПК, що забезпечують економічну безпеку

Слід мати на увазі, що неможливо вирішити наявні економічні проблеми поетапно, тобто подолати спочатку економічну кризу, а потім приступити до вирішення економічних проблем підприємств АПК. Підтримуючи цю позицію та розвинувши її, відзначимо, що вдосконалення технологічних процесів обов'язково має супроводжуватися вдосконаленням системи управління підприємством. Це означає, що управління підприємством повинно будуватися на основі збалансованого розв'язання різних економічних проблем, знаходження оптимального співвідношення між необхідністю забезпечення економічної безпеки й економічної ефективності діяльності підприємств АПК, тобто на принципах традиційної концепції сталого розвитку.

Використовуючи відповідні діагностичні інструменти, система управління, зорієнтована на забезпечення економічного розвитку та ста-

більності підприємств АПК, повинна адекватно реагувати на вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, створюючи сприятливі умови для перспективного розвитку. Очевидно, що можливість досягти сталого розвитку буде залежати від досконалості функціонування спеціального економічного механізму забезпечення цих умов, що є активною частиною системи управління економічною безпекою підприємств.

У цілому механізм забезпечення економічної безпеки АПК можна розглядати як складову комплексного механізму управління його підприємствами. Він повинен включати всі елементи, що зможуть гарантувати відносну незалежність у вирішенні поставленої проблеми. При цьому критерії, чинники, методи й ресурси підприємств повинні забезпечувати досягнення поставленої мети. Усі перелічені елементи

мають бути узгоджені між собою, інакше механізм не зможе ефективно функціонувати.

IV. Висновки

У процесі проведення дослідження тенденцій та особливостей забезпечення економічної безпеки підприємств АПК встановлено, що на сьогодні основною проблемою сільського господарства є неефективне виробництво. Відповідно, у перспективі розвиток аграрних відносин повинен бути орієнтований на велике й середнє товарне виробництво в поєднанні з дрібним приватним господарством. Визначено першорядні завдання підприємств з метою підвищення економічної ефективності виробництва та забезпечення економічного зростання АПК. Обґрунтовано напрями забезпечення економічної безпеки підприємств досліджуваної галузі вітчизняної економіки.

Список використаної літератури

1. Актуальные проблемы устойчивого развития / под общ. ред. И.В. Недина, Е.И. Сухина. – К. : Знание, 2003. – 512 с.
2. Баластрик Л.О. Проблемы удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємствами / Л.О. Баластрик, Л.В. Транченко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. – Вип. 7. – С. 188–194.
3. Гливенко С.В. Влияние качественно-количественных характеристик исходной информации на прогнозирование экономических процессов / С.В. Гливенко // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – Вип. 24. – С. 159–163.
4. Долішній М.І. Економічний розвиток і екологічна безпека: шлях України / М.І. Долішній, В.С. Кравців // Проблеми сталого розвитку України. – К. : БМТ, 2008. – С. 69–80.
5. Мельник Л.Г. Экономика развития : монография / Л.Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2006. – 662 с.
6. Раевнева Е.В. Управление развитием предприятия: методологический аспект / Е.В. Раевнева // Бизнес Информ. – 2012. – № 3. – С. 49–54.
7. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2007. – 338 с.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2014.

Коринев В.Л. Тенденции и особенности обеспечения экономической безопасности предприятий АПК

В статье исследованы исследовании тенденции и особенности обеспечения экономической безопасности предприятий АПК. Определены первостепенные их задания с целью повышения экономической эффективности производства и обеспечения экономического роста. Обоснованы направления производственной и реализационной деятельности, которые дадут возможность обеспечить экономическую безопасность в условиях отечественного рынка.

Ключевые слова: экономическая безопасность, риски, предприятия АПК, стратегическое состояние, рынок.

Korineyv V. Tendencies and features are providing of economic safety of enterprises of AIC

Economic safety as a process assumes the search economic safe directions of development of enterprise in all spheres of his activity (production, commercial and financial). Key role in the findpath such must have the current and medium-term planning of activity of enterprise which is carried out on the basis of the effectively functioning system of monitoring of internal and external environment of enterprise.

From other side, economic safety of enterprise characterizes by itself the state of corporate resources and possibilities, at which most effective their use is guaranteed for the stable functioning and adaptation to internal and external negative actions.

In a subsequent prospect development of agrarian relations will be on large and middle commodity production in combination with the shallow private economy. By the priority direction of інституційних transformations in ank, called to overcome existent disconnected of commodity producers and to unite their economic interests, development of cooperation and integration must become on the base of enterprises on production, processing and sale of agricultural product. It is necessary to provide transition on new technologies which are able to reduce the production loading on a natural environment.

Consideration of economic safety of enterprise, as purpose of his activity, behaves to the key strategic aims of functioning of being subject in charge. The decision of this problem will allow to attain certain economic strength security of enterprises of ank and to occupy an advantageous niche at the market.

Increase of economic strength security in the explored enterprises it is possible to attain due to the reserved cycle of production of goods the primary objective of providing of economic safety of enterprises of ank consists in creation of competitive hi-tech products on the basis of introduction of modern ресурсоберегающих and ecologically safe technologies. For transition to steady development in a аграрно-промисловому complex is foreseen effective the use of all types of resources on the basis of application ecologically clean technologies.

Key words: economic safety, risks, enterprises of AIC, strategic state market.